

Сергій Лиман

●

ДЗВІНКИ СТРУНИ МЕРИДІАНІВ: МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У ТВОРЧОСТІ В.Г. ЦІВАТОГО (до 30-річчя початку його науково-педагогічної діяльності)

DOI: 10.5281/zenodo.5750590

© С. Лиман, 2021. СС BY 4.0

Метою статті є написання біографії й аналіз першого етапу наукової діяльності відомого українського вченого, дипломата, громадського діяча Вячеслава Григоровича Ціватого. Застосовані **методи** історіографічного аналізу й синтезу, проблемно-хронологічний, ретроспективний і порівняльний методи. **Новизна** роботи полягає в тому, що вперше у вітчизняній історіографії розглянуті основні віхи першого тридцятиліття науково-педагогічної та адміністративної діяльності В.Г. Ціватого, його значний особистий внесок як професора, проректора і ректора Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України в організацію підготовки національних дипломатичних кадрів. Наголошено на особливостях творчості й провідних концептуальних походах до характеристики ключових подій в історії міжнародних відносин різних епох. **Висновки.** Учень видатного фахівця з історії міжнародних відносин Ю.Є. Івоніна, Заслужений працівник освіти України В.Г. Ціватий є членом багатьох авторитетних міжнародних наукових і громадських організацій, автором понад 600 наукових праць, співавтором дев'яти колективних монографій, трьох підручників і навчальних посібників. Його наукові інтереси пов'язані з вивченням історії міжнародних відносин, моделей дипломатії ряду країн Європи, Америки, Азії й характеризуються різноманітністю. Після захисту в 1995 р кандидатської дисертації «Франко-іспанські відносини в кінці XV – початку XVI ст.» В.Г. Ціватий активно досліджує політико-дипломатичні аспекти історії Реформації XVI ст., організацію дипломатичної служби сучасних країн, роль окремих суб'єктів постбіполярної системи міжнародних відносин, теоретичні питання інституціоналізації дипломатичної служби України, образ дипломата у теорії і практиці дипломатії. Окремий вектор досліджень вченого становить новий, запропонований ним напрямок в дослідженні дипломатії, – дипломатична компаративістика.

Ключові слова: В.Г. Ціватий, міжнародні відносини, історія, зовнішня політика, дипломатія, Дипломатична академія.

У нинішньому 2021 році виповнюється 30 років початку науково-педагогічної діяльності відомого вченого, досвідченого адміністратора, чудового викладача Вячеслава Григоровича Ціватого. Ця діяльність офіційно почалася в липні доленосного для України 1991 р., коли після закінчення історичного факультету Запорізького державного університету В.Г. Ціватий приступив до виконання нових обов'язків асистента кафедри загальної історії¹. Утім, чи можна вважати їх «новими»? Це призначення не було несподіванкою для всіх, хто його знав.

Моє знайомство з Вячеславом Григоровичем відбулося ще за півтора роки до цього, у квітні 1990 р., коли ми, тоді ще студенти, разом брали участь у роботі авторитетної Всесоюзної студентської конференції «Міжнародні відносини доби феодалізму». Вона була організована без перебільшення видатним істориком-міжнародником, деканом факультету, професором Запорізького університету, професором Ю.Є. Івоніним і тривала (з яскравою культурною програмою) цілих чотири насичених дні. Протягом усіх днів поруч з нами, гостями з інших міст країни, яка вже розпадалася в «параді суверенітетів», були три його найближчих помічники й організатори, троє студентів другого і четвертого курсів. Двоє з них присвятили себе науці. Це були студент четвертого курсу, студентський декан Вячеслав Ціватий і студентка другого курсу Ольга Духновська (нині – Ольга Миколаївна Маклюк, завідувач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету). Звичайно, знайомств було набагато більше, але імена й прізвища студентів-організаторів я запам'ятав відразу й надовго. Було в їх поривах щось щире і неформальне, як у пропозиції в день культурної програми піти після музею Хортиці на

¹ Ціватий Вячеслав Григорович. *Літопис Запорізького національного університету*. URL: <http://logoskiev.com.ua/books/znu/292.pdf>.

гучну кінопрем'єру «Євангеліє від Матвія»... Після цього наші дискусії про міжнародні відносини та дипломатію вийшли далеко за рамки, передбаченої програмою конференції, феодальної доби.

Як і сама ця конференція, біографія В.Г. Ціватого багато в чому свідчить про закономірності вибору ним майбутньої професії. Він народився 22 серпня 1966 р. в Нікополі² – місті, де був обраний гетьманом Богдан Хмельницький³ і звідки він почав Національно-визвольну війну. Міжнародні відносини, зовнішню політику і дипломатію, вивченню яких присвятить себе потім Вячеслав Григорович, потрібно було знати в СРСР і школярам, і дорослим. А зміст політінформації хоча й дисонував з тим, що чула молодь ночами на радіохвилях «Вільної Європи» або Бі-Бі-Сі, проте заряджав нашу пам'ять хронологією подій та їх різними інтерпретаціями, які знадобилися кожному з нас, коли плюралізм думок став реальністю.

Старшокласник Вячеслав Ціватий і чув, і бачив не більше і не менше, ніж всі його однолітки. Саме тому він вирішив вивчати міжнародні відносини не через «загранки» після «мореходки», а там, де теорія була невіддільна від практики й навпаки – на історичному факультеті. У 1983 р., на піку протистояння двох наддержав, коли майже кожного дня ми чули про ядерну загрозу, «Першинги» й крилаті ракети, Вячеслав подав документи на історичний факультет Запорізького державного педагогічного інституту (з 1985 р. реорганізований у Запорізький державний університет). Він зробив це успішно, склавши перший іспит з історії на «відмінно» і, як золотий медаліст, був зарахований на навчання. Вступити до ВНЗ одразу після школи в той час було складно – через величезні конкурси студентами в основному ставали тоді ті, хто робив кілька спроб, хто прийшов після робітфаку або після армії.

Щоправда, армія владно нагадала про себе вже на початку другого курсу⁴. Усі народжені наприкінці весни й літом 1966 р., звичайно, запам'ятали свою студентську осінь 84-го, яка й починалася, й закінчилася однаково – у кольорі хакі. «Черненківський наказ!» Ніяких відстрочок! Усіх 18-річних студентів – до війська! Строго й категорично, як заявив в серпневій кінопрем'єрі гучного серіалу «ТАСС уповноважен заявить...»⁵

З-поміж інших хлопців, які ледь встигли розпочати навчання на другому курсі, вдягнув на свою поголену голову каску та пілотку й рядовий Ціватий. Розбиваючи важкими чоботами осінній бруд, він тримав тепер у голові текст «Присяги», а не «Історію франків». Але тим цікавішими були міжнародні новини в підшивках газет, що зберігалися в Ленінській кімнаті казарми, і тим очікуванішими були ті само новини в обов'язковій для перегляду солдат інформаційній програмі «Час». Вони допомагали відповідати на заняттях із політичної підготовки. А перші вітри змін наповнювали і ці газети, і ці репортажі, і ці політзаняття правом на сумніви.

Саме ці сумніви, і ці знання складної міжнародної обстановки, яка передбачала детальний ретроспективний аналіз, Вячеслав приніс із казарми в аудиторію, коли остання фотографія прикрасила його дембельський альбом. Курс історії Середніх віків та раннього Нового часу в Запорізькому університеті читав професор Ю.Є. Івонін. На той час він був автором відомої монографії «Біла витоків європейської дипломатії Нового часу»⁶. Ю.Є. Івонін переїхав із Мінська (БДУ) у Запоріжжя якраз у 1987 р. і наполегливо шукав в ЗДУ талановиту молодь. Тема його досліджень «Міжнародні відносини в Європі XVI століття» швидко зацікавила студентів факультету, який він очолив. Уже на третьому курсі Вячеслав Ціватий обрав спеціалізацію «Загальна історія. Історія дипломатії та міжнародних відносин» та тему курсової роботи «Франко-іспанські відносини на початку Італійських воєн». Ця тема потім розрослася в дипломну, а згодом і в дисертаційну роботу: «Франко-іспанські відносини кінця XV – початку XVI століття». В.Г. Ціватий завжди з теплою згадує роки наукового керівництва професора Ю.Є. Івоніна, його поради, зауваження, переданий вчителем учню складний інструментарій наукового пошуку.

Коли в 1991 р. В.Г. Ціватий закінчив університет⁷, саме слово Ю.Є. Івоніна стало вирішальним у визначенні напрямів його подальшої діяльності. І вже тоді перед колишнім студентом було поставлене не одне, не два, а відразу три завдання – викладацьке, наукове, адміністративне. Вчорашній випускник тепер не тільки вів заняття й працював над темою кандидатської дисертації, а й протягом 1991–1994 рр. був заступником декана історично-

² Ціватий Вячеслав Григорович. *Історики-медієвісти сучасної України: довідник* / уклад. О.Б. Головка. Кам'янець-Подільський, 2016. С. 61.

³ Тодішня назва – Микитинська Січ.

⁴ Ціватий Вячеслав Григорович. *Літопис...*

⁵ Головна радянська телепрем'єра 1984 р.

⁶ Див.: *Івонін Ю.Є. У истоков европейской дипломатии нового времени*. Минск: Университетское, 1984. 160 с.

⁷ Ціватий Вячеслав Григорович. *Історики-медієвісти...* С. 62.

го факультету з культурно-виховної та організаційної роботи⁸. До того ж В.Г. Ціватий отримав у 1994 р. в ЗДУ ще й вищу юридичну освіту⁹.

Наскільки успішно він робив свою справу, я мав можливість дізнатися з відгуків професора Ю.Є. Івоніна. До нього в ЗНУ я приїхав у січні 1994 р. по відгук на свою кандидатську дисертацію «Медієвістика в Україні в кінці XIX – на початку XX ст.». Я мав велику честь мати першим опонентом такого визнаного вченого-міжнародника. Ще більшою честью було почути й побачити його позитивний відгук на мою дисертацію, значна частина якої присвячена аналізу вітчизняними медієвістами проблем міжнародних відносин. Але говорили ми під час наших зустрічей не лише про мою роботу, а й про спільних знайомих, зокрема про роботу В.Г. Ціватого, який вже практично підготував тоді текст дисертації «Франко-іспанські відносини...» Професор Ю.Є. Івонін із великою теплою висловлювався про наукові, викладацькі, організаційські, комунікативні таланти В.Г. Ціватого й із оптимізмом оцінював його потенціал. Не можу наразі згадати всіх слів авторитетного вченого, але їх зміст полягав у тому, що було б дуже добре, якби здібності його учня привели його в галузь дипломатії, історії якої він присвятив свою наукову творчість.

Захист дисертації В.Г. Ціватого відбувся в травні 1995 р.¹⁰, раніше встановленого кафедральним планом терміну. А через 4 дні, 30 травня був підписаний Указ Президента України Л. Кучми N 397/95 «Про державну підготовку фахівців для роботи в сфері міжнародних відносин при Міністерстві закордонних справ України». Відповідно до Указу, з метою забезпечення національних інтересів України на міжнародній арені створювалася єдина державна система підготовки та перепідготовки кадрів для роботи за кордоном і в апараті Міністерства закордонних справ України, Міністерства зовнішніх економічних зв'язків України та інших державних органів¹¹.

Пункт № 3 Указу повідомляв: «Утворити при Міністерстві закордонних справ України Дипломатичну академію України. Основним завданням Дипломатичної академії України є підготовка на базі вищої освіти та підвищення кваліфікації кадрів дипломатичних, консульських, зовнішньоекономічних та інших представництв України за кордоном для роботи в міжнародних організаціях та в державних органах, що займаються питаннями зовнішніх зносин України, а також проведення науково-аналітичних досліджень в галузі міжнародних відносин»¹².

Напрямок наукових досліджень В.Г. Ціватого, присвячених історії міжнародних відносин, позитивний досвід викладацької та адміністративної роботи, набутий ним у ЗДУ – все це зробило закономірним не тільки його перехід у 1997 р. на роботу в Дипломатичну академію, але й зумовило подальше кадрове зростання. За 20 років роботи в Дипломатичній академії (1997–2017) Вячеслав Григорович пройшов шлях від доцента кафедри зовнішньої політики й міжнародного права, професора кафедри дипломатичної та консульської служби до вченого секретаря, першого проректора з науково-педагогічної та навчальної роботи й ректора (2015–2017)¹³.

Такі призначення відбивали високий професійний рівень В.Г. Ціватого, його адміністративний талант, працездатність, комунікабельність, толерантність, вміння слухати й чути співрозмовника. Дипломатична академія регулярно ставала місцем зустрічей із послами різних країн, святкування ювілеїв встановлення міжнародних відносин, присвячених їм престижних міжнародних конференцій, круглих столів, форумів¹⁴. В.Г. Ціватий безпосередньо організовував, відкривав ці заходи й задавав тон їх плідній роботі.

Багато разів мав можливість переконатися, що ця людина є втіленням найкращих якостей, притаманних справжньому дипломату. Запамятовався випадок. Травень 2013 року. Дипломатична академія. Міжнародна наукова конференція й круглий стіл, присвячений пам'яті визначного вченого, багаторічної співробітниці академії, доктора історичних наук, професора Наталії Гордіївни Подаліак. Прибуло багато гостей із різних країн, зокрема тих, хто, подібно до Вячеслава Григоровича й мене, знав Наталію Гордіївну й високо цінував її науковий доробок¹⁵. Перший проректор В.Г. Ціватий особисто зустрічає кожного

⁸ Ціватий Вячеслав Григорович. *Літопис...*

⁹ Ціватий Вячеслав Григорович. *Історико-медієвісти...* С. 62.

¹⁰ Там само.

¹¹ Указ Президента України «Про державну підготовку спеціалістів для роботи у сфері міжнародних відносин при Міністерстві закордонних справ України» від 30 травня 1995 р. N 397/95. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397/95#Text>.

¹² Там само.

¹³ Ціватий Вячеслав Григорович. *Літопис...*

¹⁴ Див.: Україна – Угорщина: 25 років дипломатичних відносин Міжнародна науково-практична конференція. 5.12.2016. *Університет Крок*. URL: <https://www.krok.edu.ua/ua/novini-ta-podiji/item/2654-ukraina-uhorshchyna-25-rokiv-dyplomatychnykh-vidnosyn>.

¹⁵ Лиман С.І. Хто різав кілем моря вал заради слави й червінців. Рецензія на монографію: Подаліак Н. Могутня Ганза. Комерційний простір, міське життя і дипломатія XII–XVII ст. Київ, 2009. Науковий вісник Дипломатичної академії України. Київ, 2010. Вип. 16. С. 342–347; Ціватий В., Лиман С. Німецька Ганза: погляд із XXI сто-

учасника й для кожного знаходить час. Знайомить, розмовляє, підбадьорює, жартує... Але за вікном, біля будівлі Міністерства закордонних справ – мітинг однієї з партій, що став уже звичним. До Зали засідань вченої ради, до нас, учасників Міжнародної науково-практичної конференції, через вікна чути крики «Ганьба!» Хоча вони лунають абсолютно не на нашу адресу, проте є свідченням гостроти політичної обстановки в тогочасній Україні і, крім того, створюють незвичний фон для читання доповідей. Та попри все в залі все одне панує на дивно душевний і щирий настрій учасників. Тоді я спіймав себе на думці, якою поділився з колегами й особисто Вячеславом Григоровичем: не було більш вдалої ситуації та місця для обговорення складних проблем міжнародних відносин різних епох, ніж ті, які демонстрували нам суперечливі політичні реалії цього теплого травневого дня. Хрестові походи й Перша світова війна, проблема Чорноморських проток сто років тому й сучасні геополітичні реалії Близького Сходу – все це обговорювалося ґрунтовно, спокійно, з численними питаннями й дискусіями. Ми навіть не помітили, коли саме, в який момент за вікнами стало тихо... Увесь час – і під час, і після гучного мітингу – ми бачили перед собою непереможену усмішку першого проректора В.Г. Ціватого, який у кращих традиціях дипломатії спокійно тримав руку на пульсі тієї наукової конференції, яку так чудово організував.

Так, всі, хто знає В.Г. Ціватого, звертають увагу на його професіоналізм, комунікабельність, компетентність. Він завжди відкритий для спілкування, для наукової дискусії, обговорення різних, цікавих співрозмовнику тем. У Дипломатичній академії, а після її реорганізації у 2017 р.¹⁶ – на кафедрі історії світового українства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка В.Г. Ціватий викладав навчальні дисципліни: «Інституціональна діаспорологія», «Дипломатія іноземних держав», «Інститути, тренди та моделі дипломатії», «Дипломатичний протокол та етикет», «Компаративна історія, теорія і практика дипломатії», «Публічне мовлення й міжкультурна комунікація в професійній діяльності», «Теорії нації та націоналізму», «Діаспоральна політика: історія, теорія, практика», «Середньовічна та Ранньомодерна історія України», «Міжкультурна комунікація та етикет міжнародної ввічливості в практиці діаспори», «Теорія й практика дипломатії» та ін. На жаль, я не мав можливості бути присутнім на його лекціях, але неодноразово чув його яскраві виступи на численних наукових конференціях. Тому, впевнений, що висловлю загальну думку – Вячеслав Григорович володіє рідкісним даром переконання, ораторським мистецтвом і справжньою майстерністю викладання. У 2000 р. йому було присвоєно вчене звання доцента (доцента кафедри зовнішньої політики й міжнародного права Дипломатичної академії України).

У 2011 р. Указом Президента В.Г. Ціватому було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти України». Серед професійних нагород Вячеслава Григоровича – Почесна грамота Міністерства закордонних справ України (2002), Почесна грамота Київського міського голови й цінний подарунок (2006), нагрудний знак «Почесний знак Міністерства закордонних справ України» III ступеня (2008) тощо¹⁷. У 2015 р. рішенням Верховної ради України він був затверджений членом Громадської ради при Комітеті Верховної ради України у закордонних справах¹⁸.

Відзначимо, що В.Г. Ціватий активно поєднує науково-педагогічну, адміністративну й громадську діяльність; він був заступником декана з науково-педагогічної та навчальної роботи історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2017–2020), Головою підкомісії з питань зовнішньої політики Науково-методичної комісії зі специфічних категорій вищої освіти Міністерства освіти й науки, молоді та спорту України. Він – член багатьох престижних міжнародних організацій і товариств, таких як Асоціація міжнародних досліджень, Міжнародна академія глобальних досліджень, Міжнародна асоціація інституціональних досліджень, Асоціація медієвістів та істориків раннього Нового часу, Асоціація зовнішньої політики України тощо. Він входить до керівного органу і є Головою Ревізійної комісії Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин¹⁹.

ліття: Рецензія на монографію: Н.Г. Подалаяк. Могутня Ганза. Комерційний простір, міське життя і дипломатія XII–XVII ст. Київ. 2009. Зовнішні справи. 2013. № 2. С. 52–55.

¹⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 07 грудня 2016 р. № 920 «Про реорганізацію Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ» (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 650 від 18.08.2017). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/920-2016-%D0%BF>.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Список кандидатур на членство в Громадській раді при Комітеті Верховної Ради України у закордонних справах. Протокол засідання Комітету у закордонних справах Верховної Ради України № 18 від 18.03.2015 р. *Комітет Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва*. URL: http://komzak.rada.gov.ua/news/Zasidaniy_komit/Protokoly/72606.html.

¹⁹ Керівні органи. Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. *Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин / Scientific society of History of Diplomacy and International Relations*. URL: <http://sshdir.org.ua/pro-tovarystvo/kerivni-organy/>.

В.Г. Ціватий довгі роки був головним редактором і членом редколегії багатьох наукових журналів і періодичних видань: «Науковий вісник Дипломатичної академії України»; «Україна дипломатична»; «Зовнішні справи»; «Дипломатія: теорія, історія, практика»; «Вісник Київського національного університету»; «Журнал Білоруського державного університету. Міжнародні відносини» (Республіка Білорусь); «Eastern Europe Regional Studies» (Республіка Молдова); «Міжнародна політика» (Республіка Болгарія) та ін.²⁰ Користуючись нагодою, висловлюю щиро вдячність Вячеславу Григоровичу за те, що саме він запросив мене стати членом редколегії «Наукового вісника Дипломатичної академії України».

За роки свого існування Дипломатична академія України брала участь у багатьох міжнародних програмах, підтримувала тісні творчі зв'язки з провідними вищими навчальними закладами Німеччини, Франції, Великої Британії, США, Болгарії, Румунії, Молдови та багатьох інших країн, регулярно брала й проводила екскурсії для студентів-міжнародників із закладів вищої освіти України. Відгуки в інтернеті дають уявлення про вагомий особистий внесок у цей процес В.Г. Ціватого, як «надзвичайно освіченої, привітної і дійсно відданої своїй справі людини»²¹.

Активно організовуючи процес підготовки кадрів українських дипломатів, В.Г. Ціватий був членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» та кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 «Всесвітня історія»²².

І в цей час він активно виступає офіційним опонентом на захисті дисертацій, у тому числі – і діючих співробітників дипломатичних представництв. Зокрема, у 2021 р. доцент В.Г. Ціватий опонував на захисті кандидатської дисертації Радника посольства України в Республіці Болгарія А.В. Тертичної «Публічна дипломатія в українсько-болгарських відносинах (1991–2018 рр.)»²³.

Як ставиться зараз В.Г. Ціватий до себе й оточення, демонструє цілком банальний випадок. Харків 2019 року. Наукова конференція в Каразінському університеті. Червень, тепло, майже жарко. І, переможеною погодою, ми всі починаємо знімати краватки й піджаки. Усі. Але не доцент В.Г. Ціватий, який двадцять років працював у Дипломатичній академії при МЗС України (1997–2017). Піджак застебнутий на всі гудзики. Краватка на місці. Усмішка теж на місці. Тому що кожен із нас представляє нашу науку, яка передбачає дискусії та різні форми інтерпретації власної думки, а він – суворий дипломатичний етикет, протокольні норми й дипломатичний корпус, в якому служив, служить і буде служити завжди.

Тридцятирічний ювілей початку своєї науково-педагогічної діяльності В.Г. Ціватий зустрічає як автор понад 600 наукових праць, співавтор дев'яти колективних монографій, трьох підручників і навчальних посібників, у тому числі відомого серед студентів-міжнародників та їх викладачів навчального посібника «Міжнародні відносини та зовнішня політика: системна історія 1914–2014 років»²⁴.

Його наукові інтереси пов'язані з вивченням історії міжнародних відносин, моделей дипломатії окремих країн Європи, Америки, Азії й характеризуються різноплановістю. У 1995 р. він захистив кандидатську дисертацію «Франко-іспанські відносини кінця XV – початку XVI століття» (26 травня 1995 р.). Це було перше на пострадянському просторі дослідження такого формату, цілком присвячене цій темі. В.Г. Ціватий розглядав увесь комплекс взаємовідносин між двома державами, що загострилися після початку в 1494 р. Італійських воєн. Широка джерельна база, залучена автором у процесі збору матеріалу, точне прочитання тогочасного дипломатичного листування й європейських хронік, творів, трактатів, що належать до цього хронологічного рубежу, дозволили автору дійти цілком обґрунтованого висновку про те, що франко-іспанське суперництво за переважання в Італії є головною віссю, «навколо якої будували свою зовнішню політику всі держави»²⁵. Про те, що цей висновок не є перебільшеним, свідчать і висновки вчених, які в різний час

²⁰ Ціватий Вячеслав Григорович. *Літопис...*

²¹ Візит студентів-міжнародників і майбутніх дипломатів до Києва. *Чорноморський національний університет імені Петра Могили*. URL: <https://chmnu.edu.ua/vizit-studentiv-mizhnarodnikiv-i-majbutnih-diplomativ-do-kiyeva/>.

²² Ціватий Вячеслав Григорович. *Літопис...*

²³ 20.01.2021. Повідомлення здобувачів наукового ступеня кандидата наук. Тертична Анна Вікторівна. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <http://mon.gov.ua/rovidomlennya-kandidati-nauk-20012021>.

²⁴ Міжнародні відносини та зовнішня політика: системна історія 1914–2014 років: навч. посіб. / С.В. Пронь, Т.М. Пронь, В.Г. Ціватий. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Миколаїв: Іліон, 2014. 243 с.

²⁵ Ціватий В.Г. Франко-іспанські відносини кінця XV – початку XVI століття. Автореф. дис... канд. іст. наук. Запоріжжя, 1995. С. 14.

контекстно розглядали цю тему, зокрема й сучасник тих подій Нікколо Макіавеллі²⁶. Так, київський медієвіст ХІХ ст. В.Г. Авсеєнко вважав, що в новому політичному русі другої половини ХV ст. як і у всіх взагалі політичних переворотів Західної Європи, «ініціатива і головна роль належать Франції»²⁷. Багато в чому суголосний погляд відстоював і Ю.Є. Івонін, який вказував: «боротьба між Францією і Габсбургами за гегемонію в Європі – головний вузол міжнародних протиріч» в кінці ХV – на початку ХVI ст.²⁸ І в подальшому в наукових розвідках В.Г. Ціватий наполягає на тому, що Італійські війни (1494–1559 рр.) справили величезний вплив на характер міжнародних відносин і на «процес формування політико-дипломатичної системи в Європі»²⁹.

Одним із головних завдань Франції та її інститутів дипломатії ХVI–ХVIII ст. В.Г. Ціватий вважає «ідеологічне обґрунтування своєї пріоритетності в міждержавних відносинах і кореляція її зовнішньополітичного курсу»³⁰. При цьому у своїй творчості він солідаризувався з висловлюваннями Б. Барбіша³¹ про те, що у французькій моделі дипломатії ХVI–ХVIII ст. «пріоритетною стає тенденція до підвищення формального значення практичних повноважень дипломата разом зі збереженням важливості функції репрезентації та комунікації»³².

Для історика-міжнародника, який вивчає весь складний алгоритм домагань держав-гегемонів на владу в Європі окресленого періоду, апріорі важливо показати інтелектуальний рівень політичних еліт, особливості національної культурної історії, вплив її досягнень на розвиток державності. В.Г. Ціватому вдалося акцентувати увагу на інтелектуальній історії та різних підвидах інтелектуальної спадщини Франції, на європейських культурно-історичних, політико-дипломатичних і інституційно-цивілізаційних цінностях³³. Італійські війни, знайомство французів із високою культурою держав Апеннінського півострова, природно, мали істотний вплив як на процеси Відродження у Франції, так і на формування нових моделей державної дипломатичної служби³⁴.

В.Г. Ціватий цілком резонно пропонує, «аналізуючи ту ж зовнішню політику і дипломатію», активніше враховувати новий чинник не тільки внутрішньодержавних, але й міждержавних відносин – початок формування «буржуазного менталітету»³⁵. При цьому нові культурні, ментальні, соціальні віяння, які надають настільки значний вплив на формування зовнішньополітичних доктрин і організацію дипломатичної служби, принаймні, у Франції, не означали руху «по прямій висхідній лінії», оскільки на даному перехідному етапі історичного розвитку постійно «перепліталися елементи старого і нового способів мислення»³⁶.

Ще одним явищем, яке в ХVI ст. істотно впливало на особливості інституціонального розвитку моделей дипломатичних служб європейських держав, В.Г. Ціватий цілком справедливо вважає Реформацію³⁷. У своїй творчості він, зокрема, розглядає кальвіністські теорії політичного опору «з урахуванням політико-дипломатичного контексту ренесансного гуманізму, а також релігійної мотивації та особливостей культурного розвитку ренесансної Європи»³⁸. Реформація, у тому числі кальвіністські доктрини, мали істотний

²⁶ Мак'явеллі Н. Державець / пер. з іт. А. Перепаді // Мак'явеллі Н. *Флорентійські хроніки. Державець*. Харків, 2007. ХІХ, с. 467.

²⁷ Авсеєнко В.Г. Італьянский поход Карла VIII и влияние его на Францию. *Университетские известия*. 1863. № 4. С. 6.

²⁸ Івонин Ю.Є. Становление европейской системы государств: Англия и Габсбурги на рубеже двух эпох. Минск, 1989. С. 5.

²⁹ Ціватий В. Інституціоналізація європейського політико-дипломатичного простору доби раннього Нового часу від миру в Като-Камбресі (1559 р.) до Віденського конгресу (1814–1815 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль, 2015. Вип. 2. Ч. 4. С. 97.

³⁰ Ціватий В.Г. Дипломатичні й зовнішньополітичні дилеми та ідеологи у Франції ХVI–ХVIII століть: інституціональний аспект. *Науковий діалог «Схід-Захід»*. Матер. ІV всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю (м. Кам'янець-Подільський, 25 травня 2015 р.): У 2-х частинах. 2015. Ч. 1. С. 147.

³¹ Barbiche V. *Les institutions de la monarchie française à l'époque modern. XVI-e – XVIII-e siècle*. Paris Presses Universitaires de France. 2012. 369 p.

³² Циватый Г. Европейская Реформация и внешнеполитические особенности кальвинистских теорий и практик политического сопротивления: институциональный и дипломатический дискурс. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2018. Вип. 19. Т. 2. С. 22.

³³ Ціватий В.Г. Національні особливості інтелектуальної історії Франції доби класичного Середньовіччя та раннього Нового часу: європейські культурно-історичні, політико-дипломатичні та інституційно-цивілізаційні цінності. *Європейські культурно-історичні цінності: ретроспектива і перспектива: зб. наук. пр.* Київ, 2018. С. 33.

³⁴ Там само. С. 35–36.

³⁵ Там само. С. 37.

³⁶ Там само. С. 38.

³⁷ Циватый В.Г. Идейные конфронтации Европейской Реформации: внешнеполитические и исторические особенности институционализации кальвинистских теорий политического сопротивления (взгляд из XXI века). *Спадок Реформації: до 500-річчя 95 тез Мартіна Лютера та пам'яті Ю.О. Голубкіна (1941–2010)*. Харків, 2019. С. 158.

³⁸ Там само. С. 159.

вплив на міжнародні відносини, причому В.Г. Ціватий ширше інших авторів визначає хронологічні рамки впливу цих «соціальних криз, реформатських рухів, суспільно-політичної думки на процес формування зовнішньополітичної стратегії Європи в XVI–XVIII ст.»³⁹.

Тобто він виходить за межі хрестоматійних тверджень про те, що Тридцятилітня війна 1618–1648 рр. – остання велика релігійна війна в історії Європейського континенту. Славну Революцію 1689 р. й Американську революцію 1775–1783 рр. В.Г. Ціватий розглядає в контексті реалізації на міжнародному рівні кальвіністської теорії політичного опору.

У наступних роботах В.Г. Ціватий неодноразово наголосив, що «з кінця XV століття Європа вступає в новий період міжнародних відносин»⁴⁰. Відтоді протягом XVI–XVIII ст. відбувається «об’єктивно обумовлений процес інституційного оформлення зовнішньої політики і дипломатичних служб держав Європи»⁴¹, «розвиток теорії зовнішньої політики і дипломатії»⁴². Водночас В.Г. Ціватий не протиставляє дипломатичну службу XVI й наступних століть Середньовіччю, а показує спадкоємність та еволюційність процесів інституціоналізації зовнішньої політики й дипломатії. Нова дипломатична практика, як вірно зазначає автор, «виникала, відокремлювалася і оформлялася на тлі світового багатовікового дипломатичного досвіду», а Італію, згідно з традицією, В.Г. Ціватий вважав батьківщиною «постійної дипломатії»⁴³. Ось чому в своїй творчості він завжди приділяє увагу дипломатичній практиці навіть окремих італійських держав на межі Середньовіччя та раннього Модерного часу⁴⁴.

В.Г. Ціватий не заперечує того факту, що перша універсальна система міжнародних відносин – це Вестфальська система, яка склалася за результатами Тридцятилітньої війни 1618–1648 рр.⁴⁵, проте вважає, що Вестфальський мир створив спочатку «новий ідейний» і лише пізніше – «політико-дипломатичний простір»⁴⁶. Ця теза, на наш погляд, потребує більш розгорнутого пояснення, оскільки нові гегемони Європи – Франція і Швеція – не лише роз’язали протягом Тридцятилітньої війни свої багаторічні геополітичні завдання, а й вийшли з цієї війни зміцнілими, з ефективно діючим дипломатичним корпусом і досконалою військовою організацією. Потрібні більш аргументовані докази й того, що Вестфальській системі міжнародних відносин передувала локальна система, яку автор пропонує називати «Середземноморською» або «Като-Камбрійською»⁴⁷. Однак системність довестфальського світоустрою не заперечувалася українською історіографією й раніше⁴⁸. Довестфальський світоустрій характеризувався наявністю декількох регіональних підсистем, на зміну яким і прийшла європоцентристська Вестфальська. Що ж стосується системи міжнародних відносин під назвою «Середземноморська», то цей термін уже використовувався в історичній літературі, але стосувався інших хронологічних меж – доби античності⁴⁹, зокрема періоду існування Римської імперії, коли Середземне море було внутрішнім озером цієї держави, що проводила активну інтеграційну політику.

У ряді публікацій В.Г. Ціватий розглядав моделі й національну специфіку європейської дипломатії наступних періодів. Він цілком слушно оцінює причини створення, етапи, хронологічні межі Віденської системи міжнародних відносин, що склалася за підсум-

³⁹ Циватий В.Г. Идейные конфронтации Европейской Реформации... С. 160.

⁴⁰ Циватий В. Європейський зовнішньополітичний простір доби раннього нового часу (XVI–XVIII ст.): концепти і дипломатичний інструментарій. *Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2013. С. 119.

⁴¹ Там само, с. 116.

⁴² Циватий В.Г. Європейська зовнішня політика доби раннього Нового і Нового часу: проблеми інституціоналізації (теоретико-методологічний аспект). *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ, 2000. Вип. 4. С. 269.

⁴³ Циватий В. Європейський зовнішньополітичний простір... С. 120.

⁴⁴ Циватий В.Г. Зовнішні справи і дипломатичні практики Флорентійської республіки на межі Середньовіччя та раннього Модерного часу: інституціональний дискурс (проблеми історичної та сучасної комунікології). *Зовнішні справи*. 2020. 9–10. С. 33–40.

⁴⁵ Циватий В.Г. Європейська система міжнародних відносин і дипломатична практика в період Тридцятилітньої війни (1618–1648 рр.): інституціональний та конгруентний дискурси. *Наукові праці Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія «Історичні науки». 2020. Вип. 30. С. 39–49.

⁴⁶ Циватий В.Г. Дипломатія і зовнішня політика європейських держав у добу раннього Нового часу: метаморфози та інституціональні традиції Вестфальської системи міжнародних відносин. *Die wichtigsten Vektoren für die Entwicklung der Wissenschaft im Jahr 2020*. Luxembourg, Grand Duchy of Luxembourg Band 2. S. 96.

⁴⁷ Там само. С. 96. Пор.: Циватий В.Г. Європейське відлуння і договори Віденського конгресу: інституціональна та політико-дипломатичні витоки Європейського союзу (теоретико-методологічний аспект). *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Історія. Політологія. 2016. Вип. 15. С. 165; Циватий В. Інституціоналізація європейського політико-дипломатичного простору доби раннього Нового часу від миру в Като-Камбресі (1559 р.) до Віденського конгресу (1814–1815 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль, 2015. Вип. 2. Ч. 4. С. 97.

⁴⁸ Див., напр.: *Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник / кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжоли*. Київ, 2008. С. 201.

⁴⁹ Там само. С. 205.

ками Віденського конгресу 1814–1815 рр. Серед цих особливостей: «становлення принципу легітимізму, унормування статусу постійного нейтралітету, визначення рангів дипломатичних агентів» тощо⁵⁰.

Хоча підсумки й значення Віденського конгресу продовжують залишатися предметом наукових дискусій, В.Г. Ціватий належить до тих істориків міжнародних відносин, які вважають, що назва «Європейський концерт» найбільшою мірою відображає сутність нової системи⁵¹. Для В.Г. Ціватого Віденська система – це епоха «багатосторонньої дипломатії» й «система колективної безпеки XIX століття»⁵². У Європі виділилося п'ять великих держав («класична система пентархії»)⁵³, «сили яких були практично рівнозначні й згода між якими забезпечувала мир у Європі наступні майже 40 років»⁵⁴. Однак у зв'язку з тими протиріччями, які існували серед п'яти великих держав, вважаємо дещо перебільшеною оцінку автором Віденського конгресу, як «прообразу» «єдиної Європи»⁵⁵.

У той же час В.Г. Ціватий не схильний ідеалізувати Віденську систему через зазначену вище гармонізацію міжнародних відносин: він визнає, що система мала ряд слабких місць, «одним з яких було Східне питання»⁵⁶.

Окремий вектор досліджень В.Г. Ціватого становить новий, запропонований їм напрям у дослідженні дипломатії – дипломатична компаративістика (по іншому – компаративний аналіз моделей дипломатії)⁵⁷. На його думку, «дипломатичний досвід становить практичний і науковий інтерес для сучасних дослідників, що в цілому дозволяє створити науковий напрям «Глобальна інституційна історія дипломатії», як історико-дипломатичну цілісність планетарного рівня, з урахуванням темпоральної та просторової динаміки всіх без винятку явищ, інституцій і процесів, що входять в історико-дипломатичне і політико-дипломатичне поле. Важливою складовою таких моделей є – образ дипломата, його кар'єра, стиль, імідж, а також особливості професійної роботи і ділові якості дипломатів»⁵⁸. Можна цілком погодитися з В.Г. Ціватим у тому, що компаративний аналіз моделей дипломатії (дипломатична компаративістика) в історичній ретроспективі «відображає історичні особливості формування цих моделей (типові риси і національні особливості), а також підтверджує цілісність світового, регіонального або міжрегіонального рівня і особливості історичних і сучасних процесів побудови, інституціоналізації та функціонування закордонних дипломатичних служб (інституцій) і моделей дипломатії в цілому»⁵⁹.

Типологізація В.Г. Ціватим історичних і сучасних моделей дипломатії (західний, східний, пострадянський, теократичний)⁶⁰ у цілому відображає реалії не тільки історії міжнародних відносин, а й особливості сучасного етапу глобалізації⁶¹. З огляду на фактор впливу цих глобалізаційних процесів на розвиток міжнародних відносин, В.Г. Ціватий не залишає поза уваги особливості дипломатії й зовнішньополітичних доктрин тих країн, які активно досліджує – США, Канади, Франції, Іспанії, Італії, Люксембургу, Туреччини, Фінляндії, Грузії, Молдови, Білорусі, Польщі, Болгарії, Єгипту, Кувейту, Індії, Японії, Китаю, Кенії, Намібії, Ефіопії, Бразилії, Чилі та ін.⁶²

⁵⁰ Ціватий В.Г. Європейське відлуння і дороговкази... С. 165.

⁵¹ Ziesenis Ch.J. Le congrès de Vienne et l'Europe des princes. Paris, 1984. P. 196–209; Ср.: Black J. A History of Diplomacy. London: Reaktion Books, 2010. 312 p.

⁵² Ціватий В.Г. Європейське відлуння і дороговкази... С. 167–168.

⁵³ Ціватий В. Інституціоналізація європейського політико-дипломатичного простору... С. 100.

⁵⁴ Ціватий В.Г. Європейське відлуння і дороговкази... С. 167

⁵⁵ Там само.

⁵⁶ Ціватий В. Інституціоналізація європейського політико-дипломатичного простору... С. 100.

⁵⁷ Ціватий В.Г. Дипломатическая компаративистика: институционально-исторические традиции и современные тренды моделей дипломатии и политико-дипломатических систем государств (теоретико-методологический аспект). *Дипломатия Беларуси: прошлое и настоящее. Материалы научного семинара*. Минск, 2016. С. 50, 52.

⁵⁸ Там само. С. 50.

⁵⁹ Там само. С. 52.

⁶⁰ Ціватий В.Г. Институционально-исторические традиции политикодипломатических систем и дипломатии: социологический аспект. *Социология дипломатии: Гипотеза, структура и тематические исследования: Монография* / Милан Язбец, Вячеслав Циватый и др. Киев, 2015. С. 269–280.

⁶¹ Ціватий В.Г. Социология дипломатии, дипломатические системы и институты дипломатии в условиях новых вызовов и угроз глобализации XXI века. *Сборник научных материалов IX Международной научной конференции «Сорокинские чтения: Приоритетные направления развития социологии в XXI веке»*. Москва, 2014. С. 799–802.

⁶² Ціватий В.Г. Турецька Республіка: модель, історичні витоки та інституціональний розвиток дипломатії. *Науковий вісник Дипломатичної академії України при МЗС України*. 2014. Вип. 21. Ч. 1. С. 30; Ціватий В.Г. Зовнішньополітична і дипломатична історія Іспанії: через терени до сьогодення. *Науковий вісник Дипломатичної академії України при МЗС України*. 2014. Вип. 21. Ч. 1. С. 248; Ціватий В.Г. Сучасна дипломатична служба США: традиції, інновації та інституції. *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право: 36. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 04.04.2014) Львів, 2014. С. 117–121; Ціватий В.Г. Турецька Республіка та її модель дипломатії XXI століття: інтегративний вимір. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ, 2017. Вип. 24. Ч. 1. Серія «Історичні науки». С. 67–75; Ціватий В.Г. Дипломатія та дипломатична служба Фінляндії в умовах нових викликів і загроз поліцентричного світу: історичні традиції, інституціоналізація, модель, національні особливості (досвід для України). *Етнічна історія народів Європи*: 36. наук. праць. Київ, 2018. Вип. 55. С. 122–129.

Одним із напрямів досліджень В.Г. Ціватого є дипломатична та консульська служба України, їх інституціональні витоки, етапи, процес формування та сучасний стан, вектори зовнішньополітичного партнерства, а також вивчення особливостей формування образу українців та України в європейських політико-дипломатичних і громадських практиках в інституціональному контексті⁶³.

Як доцент кафедри історії світового українства Київського національного університету імені Тараса Шевченка В.Г. Ціватий активно досліджує міжнародну діяльність української діаспори. Саме він уперше ввів термін «інституціональна діаспорологія»⁶⁴, хоча й наголошує, що цей аспект наукових досліджень із 1920-х років поширився як в Україні, так і за кордоном⁶⁵. Слідом за іншими вченими, В.Г. Ціватий визначає особливим інституційним періодом Другу світову війну й третю хвилю еміграції (до 1980-х рр.), проте акцентує увагу на актуальності й гостроті сучасної інтелектуальної міграції українців; наголошує, що «основними мотивами інституціоналізації української діаспори та міграції були і залишаються економічні фактори»⁶⁶. У цьому контексті вчений визначає, що державна міграційна політика є найважливішою складовою як внутрішньої, так і зовнішньої політики держави.

Висновки. Вячеслав Григорович Ціватий – відомий український вчений, дипломат, громадський діяч, експерт із питань освіти, культурних і креативних індустрій Українського культурного фонду (УКФ), член правління Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин (НТІДМВ). Учень видатного історика, визнаного фахівця з історії міжнародних відносин і дипломатії в Європі XVI століття Ю.Є. Івоніна. У 1991 р. він закінчив історичний факультет Запорізького державного університету, в якому до 1997 р. працював заступником декана з культурно-виховної та організаційної роботи, асистентом і доцентом кафедри загальної історії. Має також вищу юридичну освіту.

У 1997–2017 рр. проводив науково-педагогічну та адміністративну діяльність у Дипломатичній академії при Міністерстві закордонних справ України, у тому числі професором кафедри дипломатичної та консульської служби, був першим проректором із науково-педагогічної та навчальної роботи (2004–2017), в. о. ректора (2015–2017). Від 2017 р. дотепер доцент В.Г. Ціватий плідно працює на історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Він зробив великий особистий внесок в організацію підготовки кадрів для дипломатичного корпусу України. В.Г. Ціватий – заслужений працівник освіти України (2011), головний редактор ряду наукових журналів, член Асоціації міжнародних досліджень, Міжнародної академії глобальних досліджень, Асоціації медієвістів та істориків раннього Нового часу, багатьох інших міжнародних організацій і товариств. Є автором понад 600 наукових праць, співавтором дев'яти колективних монографій, трьох підручників і навчальних посібників. Його наукові інтереси пов'язані з вивченням історії міжнародних відносин, типології, специфічних галузей і моделей дипломатії ряду країн Європи, Америки, Азії, Африки та Латинської Америки.

Крім вивчення зовнішньої політики європейських країн доби Середньовіччя та раннього Нового часу, В.Г. Ціватий активно досліджував політико-дипломатичні аспекти історії Реформації XVI ст., організацію дипломатичної служби сучасних країн, роль окремих акторів постбіполярної системи міжнародних відносин (поліцентричної системи міжнародних відносин), теоретичні питання інституціоналізації дипломатичної служби України, образ дипломата окремих держав у теорії та практиці дипломатії, знакові персоналії в історії дипломатії. В.Г. Ціватий відстоює ідею про те, що дипломатична історія будь-якої держави є найперше історією формування вітчизняної моделі дипломатії і характерною етапів її інституціонального розвитку. Окремий вектор досліджень вченого становить новий, запропонований ним напрям у дослідженні дипломатії, – дипломатична компаративістика.

* * * *

Будемо відверті: ми нерідко критикуємо невдачі в нашій зовнішній політиці. Нарікаємо, що нас не завжди сприймають рівними, на нас не зважають, не виконують даних нам обіцянок. Багатьом зрозуміло, що повернення до багатовекторності мінімізувало б зовнішньополітичні ризики й надало нашій країні свободу для маневру в неминучому глобальному протистоянні КНР і США. Але дипломат схожий на пілота: теж професіонал найвищого рівня, який, перш ніж сісти за штурвал призначеного йому лайнера, отримує

⁶³ Ціватий В. Інституціоналізація образу українців та України в європейських світоглядних, політико-дипломатичних і протокольно-етикетних практиках доби раннього Модерного часу (XVI–XVIII ст.): історична ретроспектива. *Україна–Європа–Світ*. 2017. Вип. 20. С. 100–107.

⁶⁴ Ціватий В.Г. Інституціональна діаспорологія і типологія української еміграції XX–XXI століть: інтелектуальний, політико-дипломатичний та історико-мотиваційний дискурс. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали II Міжнародної наукової конференції. 27–28 березня 2020 р., м. Дніпро. Ч. 2. Дніпро, 2020. С. 3.

⁶⁵ Там само.

⁶⁶ Там само. С. 5.

неухильне до виконання «польотне завдання». І не може сам змінити маршрут польоту, інакше це перетворить його – на викрадача, а пасажирів – у заручників. Яким би високим не був рівень дипломата, він залишається провідником зовнішньополітичного курсу вищого керівництва держави; зрозуміло, що він має власну думку й у різних формах доносить її до відома вищих структур. Дар переконання, комунікативність і рівень освіченості, і, звісно, особисті якості, дозволяють справжньому міжнароднику, як і пілоту, бачити на політичній карті світу різні меридіани, і дзвінко грати на них, як на струнах, на благо своєї держави.

Життєве кредо Вячеслава Григоровича Ціватого: «Боротися й шукати, знайти і не здаватися...» (Альфред Теннісон)⁶⁷.

References

Bazhan, O.H. (2003). Tsivatvi Viacheslav Hrvhorovvch [Tsivatvi Vvacheslav Hrvhorovvch]. *Ukraini istoriky XX stolittia [Ukrainian historians of the XX century]*: Biobibliografichniy dovidnyk. Kyiv–Lviv, Ukraine.

Black, J. (2010.) *A History of Diplomacy*. London, Great Britain.

Лиман Сергій Іванович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (майдан Свободи, 6, Харків, 61022, Україна).

Lyman Serhii I. – Doctor of Historical Sciences, professor, Department of Tourism Business and Regional Studies, V.N. Karazin Kharkiv National University (6 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine).

RINGING STRINGS OF MERIDIANS: INTERNATIONAL RELATIONS IN CREATIVITY OF V.G. TSYVATYI (TO 30 YEARS FROM THE CONCEPTION OF HIS RESEARCH AND TEACHING ACTIVITIES)

The purpose of the article is biographic description and analysis of the first stage of scientific activity of well-known Ukrainian scholar, diplomat, public figure Viacheslav Grygorovych Tsyvatyi. In accordance with this purpose, the article applies historiographic analysis and synthesis, problem chronological, retrospective and comparative methods. Scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time the main landmarks of the first thirty years of research, teaching and managerial activity of V.G. Tsyvatyi in national historiography are discussed, his large personal contribution as Professor, Deputy Rector and Rector of Ukrainian Ministry of Foreign Affairs Diplomatic Academy in organization of training of national diplomatic personnel was analyzed. Information about peculiarities of his creative work are accentuated as well as basic conceptual approaches to characteristic of key events in history of international relations from various ages were obtained.

Conclusions. Pupil of an outstanding expert in history of international relations Y.E. Ivonin, Distinguished Worker of Education of Ukraine, V.G. Tsyvatyi is now a member of numerous respectable international research and public organizations. V. Tsyvatyi is author of more than 600 scientific works, co-author of nine collective monographs, three textbooks and teaching aids. His research interests are connected with the study of international relations history, diplomacy models of certain countries of Europe, America, Asia and are extremely variegated. After defense of his candidate's thesis «French-Spanish relations in late XV – early XVI centuries» V.G. Tsyvatyi actively studied political diplomatic aspects of the history of Reformation in XVI century, organization of diplomatic service in a number of contemporary countries, role of particular subjects of post-bipolar system of international relations, theoretical aspects of Ukrainian diplomatic service institutionalization, image of diplomat from some states in diplomatic theory and practice. A particular vector of the scholar's research is a new line in research of diplomacy which proposed by him – diplomatic comparativism.

Key words: V.G. Tsyvatyi, international relations, history, foreign policy, diplomacy, Diplomatic Academy.

Дата подання: 1 червня 2021 р.

Дата затвердження до друку: 10 червня 2021 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Лиман, С. Дзвінки струни меридіанів: міжнародні відносини у творчості В.Г. Ціватого (до 30-річчя початку його науково-педагогічної діяльності). *Сіверянський літопис*. 2021. № 5. С. 232–241. DOI: 10.5281/zenodo.5750590.

Цитування за стандартом APA

Lyman, S. (2021). Dzvinki struny merydianiv: mizhnarodni vidnosyny u tvorchosti V.H. Tsvatoho (do 30-richchia pochatku yoho naukovo-pedahohichnoi diialnosti) [Ringing Strings of Meridians: international relations in creativity of V.G. Tsyvatyi (to 30 years from the conception of his research and teaching activities)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 5, P. 232–241. DOI: 10.5281/zenodo.5750590.

⁶⁷ Бажан О.Г. Ціватий Вячеслав Григорович. Українські історики XX століття: Біобібліографічний довідник. Серія «Українські історики». Вип. 2, частина 1. Київ–Львів: Інститут історії НАН України, 2003. С. 341.